

Rapport 2010:23 R

Orsaker till studieavbrott

Rapport 2010:23 R

Orsaker till studieavbrott

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Orsaker till studieavbrott

Utgiven av Högskoleverket 2010

Högskoleverkets rapportserie 2010:23 R

ISSN 1653-0632

Innehåll: Högskoleverket, analysavdelningen, **Lena Eriksson**

Omslagsbild: Jaan Lipka

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Vad skulle enkätfrågorna ge svar på?	9
Enkätundersökningen	10
Enkätsvaren visar att 14 procent hade avlagt examen	12
Studie- och avbrottsmönster bland dem som inte har avlagt examen	15
Alla som inte har avlagt examen har inte avbrutit sina studier	15
Förstahandsval eller inte	16
När skedde avbrottet?	17
Förstahandsval eller inte och tidpunkt för avbrott	18
Orsaker till studieavbrott	20
Själva utbildningen den viktigaste orsaken till avbrott	20
Olika faktorer inom kategorin "själva utbildningen"	21
Sociala och andra faktorer som orsak till studieavbrott	23
Faktorer kopplade till arbetsmarknaden som avbrottsorsak	24
Ekonomiska faktorer som orsak till avbrott	27
Avslutande reflektioner	29
Bilaga 1: Enkät	31
Bilaga 2: Teknisk rapport	39

Sammanfattning

I denna rapport redovisas de huvudsakliga resultaten av en enkätundersökning om orsaker till studieavbrott på yrkesexamensprogram med låga examensfrekvenser. Resultatet av undersökningen är i punktform följande:

- 75 procent av alla som inte hade avlagt examen hade avbrutit sin utbildning.
- 10 procent av alla som inte hade avlagt examen hade fullföljt sin utbildning men inte tagit ut examensbevis.
- 14 procent av alla som inte hade avlagt examen hade gjort studieuppehåll.
- Inom gruppen legitimationsutbildningar hade nästan ingen svarat att de fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Detta stärker slutsatsen i *Mått för genomströmning på grund- och avancerad nivå*, rapport 2009:29 R att det endast är i yrkesutbildningar som leder till legitimationsyrken som examensfrekvens är ett rättvisande mått på genomströmning.
- Av alla högskoleingenjörstudenter som inte hade avlagt en högskoleingenjörsexamen hade 15 procent avlagt en kandidatexamen i teknik och 12 procent hade fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis.

Enkätsvaren visar vidare att tidpunkten för avbrottet varierar mellan olika grupper av utbildningar och mellan kvinnor och män. Avbrottsmönstret är vidare beroende av om den aktuella utbildningen är förstahandsval eller inte.

- Kvinnor avbröt tidigt i utbildningen i större omfattning än män, dvs. under de två första terminerna.
- Män avbröt under den sista terminen i större omfattning än kvinnor.
- Tidigt avbrott var vanligast inom legitimationsutbildningar.
- Avbrott den sista terminen var vanligast inom SLU-utbildningar (utbildningar vid Sveriges lantbruksuniversitet) och inom tekniska utbildningar.
- De som *inte* valt utbildningen i första hand avbröt tidigt i större utsträckning än de som valt utbildningen i första hand.
- I gruppen legitimationsutbildningar hade drygt en tredjedel inte valt den aktuella utbildningen i första hand. Audionomprogram hade den högsta andelen, 51 procent.
- De som inte valt den aktuella utbildningen i första hand bytte i större utsträckning till en annan utbildning jämfört med dem som valt utbildningen i första hand.

Orsaker till studieavbrott

Själva utbildningen är den främsta huvudsakliga orsaken till studieavbrott. När de svarande fick ange en av fyra huvudorsaker var resultatet följande:

- 45 procent uppgav att själva utbildningen var huvudorsaken till avbrott.
- 29 procent uppgav sociala faktorer som huvudorsak till avbrott; kvinnor i högre grad än män.
- 16 procent angav arbetsmarknadsrelaterade faktorer som huvudorsak till avbrott; män i högre grad än kvinnor.
- 9 procent uppgav ekonomiska faktorer som huvudorsak till avbrott.
- Inom orsakskategorin *själva utbildningen* var den vanligast uppgivna faktorn att ”utbildningen hade fel inriktning för mig”. Detta svar var vanligast i gruppen legitimationsutbildningar, särskilt i de fall utbildningen inte var ett förstahandsval.
- En fjärdedel av alla som avbröt en teknisk utbildning gjorde det på grund av att de fått arbete som i flertalet fall matchade utbildningen.
- En femtedel av alla som avbröt en SLU-utbildning gjorde detta på grund av att de fått arbete som i så gott som alla fall matchade utbildningen.

Utöver dessa resultat visar enkätsvaren att av de personer som inte avlagt specialistsjuksköterskeexamen hade nästan 70 procent fullföljt utbildningen. Hälften av dessa hade inte tagit ut examensbevis och hälften uppgav att de gjort det, men sannolikt har många av dem uppfattat ett kursbevis som ett sådant dokument.

Bakgrund

Högskoleverket genomförde hösten 2009 en särskild undersökning om genomströmning i de olika yrkesexamensprogram som finns inom högskolan. Undersökningen genomfördes med anledning av verkets regeringsuppdrag att utveckla mått för genomströmning i utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Resultatet av den särskilda undersökningen redovisades i rapporten *Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå*, rapport 2009:29 R. Undersökningen bestod av specialbearbetningar som utfördes av Statistiska centralbyrån (SCB) av uppgifter hämtade från universitets- och högskoleregistret.

Ett av de mått som redovisades i rapporten var examensfrekvensen för de olika yrkesexamensprogrammen. Examensfrekvensen mättes genom att undersöka hur stor andel av nybörjarna på respektive yrkesexamensprogram som senast läsåret 2007/08 hade tagit ut en examen på det aktuella programmet. Eftersom många av yrkesexamensprogrammen har få nybörjare summerades antalet nybörjare höstterminerna 1994, 1996, 1998 och 2000 på respektive program vid uppföljningen. För de nio yrkesexamina som infördes i examensordningarna 1999 – 2001 avsåg uppföljningen nybörjare på respektive program under höstterminerna 2000, 2001, 2002 och 2003 (för vissa nya program bland annat lärarprogram, endast höstterminerna 2001, 2002 och 2003).

Resultatet av denna uppföljning visade att 15 av de 39 undersökta yrkesexamensprogrammen hade en examensfrekvens på mer än 80 procent, dvs. mer än 80 procent av nybörjarna på respektive program hade tagit ut en examen på programmet vid uppföljningstillfället. Således var det 24 program som hade en examensfrekvens som var lägre än 80 procent.

Av rapport 2009:29 R framgår också i vilken omfattning de studenter som inte tagit ut examen hade bytt studieinriktning, dvs. var registrerade på ett annat program eller en fristående kurs efter avbrottet eller om de helt lämnat högskolan. Den information som var möjlig att hämta från universitets- och högskoleregistret för att beskriva studieavbrott på olika yrkesexamensprogram redovisades i rapporten men däremot gav den naturligtvis inte svar på frågan *varför* studenterna avbröt sin utbildning.

Under hösten 2009, när Högskoleverkets arbete med genomströmningsuppdraget pågick, kontaktades verket av Delegationen för jämställdhet i högskolan (U 2009:1). Delegationen har bland annat till uppgift att uppmärksamma skillnader mellan kvinnor och män avseende studieavbrott och benägenhet att avlägga examen och planerade därför en studie av detta. Resultatet av denna kontakt blev att verket och delegationen kom överens om att gemensamt genomföra en enkätundersökning för att ta reda på orsakerna till studieavbrott, dels bland studenter på yrkesexamensprogram, dels bland doktorander.

I denna rapport redovisas resultatet av den enkätundersökning som gällde yrkesexamensprogram. Höskoleverket kommer under 2011 att publicera en samlad rapport som redovisar resultaten av båda enkätundersökningarna.

Vad skulle enkätfrågorna ge svar på?

Det viktigaste syftet med enkätundersökningen var att ta reda på vilka orsakerna var till studieavbrotten. Arbetet inleddes med en kartläggning av i vilken omfattning universitet och högskolor själva hade gjort liknande undersökningar. En förfrågan om detta visade att ett tiotal lärosäten hade gjort egna enkätundersökningar under senare tid. Höskoleverket och delegationen fick ta del av dessa som givetvis endast gällde det egna lärosätets studenter och i flertalet fall var begränsade till en eller några utbildningar. De frågor som ställts i dessa enkäter utgjorde ett värdefullt underlag när verket och delegationen – i samråd med SCB – utvecklade ”avhoppsenkätens” frågor.

De centrala frågorna gällde alltså orsaken eller orsakerna till avbrott och om det förelåg skillnader mellan kvinnor och män. Orsakerna grupperades i fyra kategorier:

- ekonomiska faktorer
- själva utbildningen
- faktorer som hade med arbetsmarknaden att göra
- sociala och andra faktorer.

I fyra frågor preciserades dessa orsakskategorier. Utöver dessa centrala frågor innehöll enkäten också ett antal frågor som ställdes för att ge viktig bakgrundsinformation. Enkäten i sin helhet återges i bilaga 1.

Enkätundersökningen

I syfte att utnyttja den information som redan inhämtats i de statistiska bearbetningarna av uppgifter i universitets- och högskoleregistret, bestämde verket och delegationen att enkätundersökningen om orsaker till studieavbrott skulle vända sig till samma nybörjare som ingick i den registerbearbetning som SCB redan hade gjort åt Högskoleverket för rapport 2009:29 R. Den skulle dock begränsas till att avse yrkesexamensprogram som hade en lägre examensfrekvens än 80 procent och ställas till personer som inte avlagt examen på det aktuella programmet. I tabellen nedan framgår vilka yrkesexamensprogram som berördes, deras respektive examensfrekvens enligt rapport 2009:29 R, nybörjarpopulationens storlek, urval, antal som besvarat enkäten samt svarsfrekvens.

SCB har ansvarat för den slutliga utformningen av enkäten, urval, utskick, databearbetning m.m. En utförlig beskrivning av detta finns i bilaga 2.

Av tabellen nedan framgår att svarsfrekvensen totalt var 49 procent samt att den varierar mellan 34 och 74 procent på de olika programmen. Den förhållandevis låga svarsfrekvensen innebär att resultaten bör tolkas med försiktighet och av detta skäl har vi också avstått från att redovisa alltför detaljerade uppgifter. Bortfallsfelen har i viss mån reducerats genom ett uppräkningsförfarande (kalibrering), se beskrivning i bilaga 2.

Yrkesexamensprogram som ingick i undersökningen, examensfrekvenser enligt rapport 2009: 29 R, population, urval, svarande och svarsfrekvens. Tabellen är sorterad efter examensfrekvens.

	Examens- frekvens %	Population	Urval	Svarande	Svars- frekvens %
Specialistsjuksköterskeprogram	79	702	335	201	60
Psykologprogram	78	162	159	74	47
Studie- och yrkesvägledarprogram	78	150	150	88	59
Tandhygienistprogram	76	158	150	63	42
Brandingenjörprogram	75	33	32	11	34
Socionomprogram	75	638	360	191	53
Logopedprogram	74	30	28	18	64
Apotekarprogram	73	93	92	49	53
Läraryrkeprogram	69	12 060	610	224	37
Agronomprogram	67	200	188	110	59
Dietistprogram	67	61	61	40	66
Ortopedingenjörprogram	67	24	23	17	74
Röntgensjuksköterskeprogram	65	158	151	72	48
Juristprogram	64	1 293	480	239	50
Civilingenjörprogram	63	8 050	580	284	49
Landskapsingenjörprogram	63	53	51	23	45
Trädgårdsmästareprogram	63	33	33	18	55
Tandteknikerprogram	60	125	123	42	34
Biomedicinsk analytikerprogram	59	425	300	115	38
Arkitektprogram	57	354	290	149	51
Audionomprogram	56	100	99	50	51
Landskapsarkitektprogram	54	111	107	66	62
Hortonomprogram	49	58	58	34	59
Högskoleingenjörprogram	37	16 091	610	289	47
Totalt		41 162	5 070	2 467	49

Som framgår av tabellen har vissa program en liten nybörjarpopulation. Fyra program hade färre än 50 nybörjare totalt under de fyra aktuella höstterminerna. Svarefrekvensen för dessa fyra program varierar mellan 34 och 74 procent. Trots kalibreringen (se bilaga 2) är populationen inom flera program alltför liten för att resultaten ska kunna redovisas för programmen var för sig, med svar uppdelade på kön och olika svarsalternativ.

Av detta skäl är de olika yrkesexamensprogrammen sammanförda i fyra grupper i redovisningen av resultaten från enkätundersökningen. De fyra grupperna är *legitimationsutbildningar*, dvs. utbildningar som leder till legitimationsyrken inom hälso- och sjukvårdsområdet, *tekniska utbildningar*, *SLU-utbildningar* (utbildningar som ges vid Sveriges lantbruksuniversitet) och *övriga utbildningar*. Trots att vi på detta sätt har skapat större grupper bör tolkning av enskilda resultat, som redan påpekats, göras med viss försiktighet. I vissa fall redovisas enskilda utbildningsprogram när dessa är tillräckligt stora och det finns skäl i övrigt att särredovisa dem. De fyra grupperna består av följande program.

Legitimationsutbildningar

Psykologprogram
Dietistprogram
Logopedprogram
Ortopedingenjörsprogram
Apotekarprogram
Röntgensjuksköterskeprogram
Biomedicinska analytikerprogram
Tandteknikerprogram
Tandhygienistprogram
Audionomprogram

Tekniska utbildningar

Arkitektprogram
Brandingenjörsprogram
Civilingenjörsprogram
Högskoleingenjörsprogram

SLU-utbildningar

Landskapsingenjörsprogram
Trädgårdsingenjörsprogram
Hortonomprogram
Landskapsarkitektprogram
Agronomprogram

Övriga utbildningar

Läraprogram
Juris kandidatprogram
Studie- och yrkesvägledarprogram
Socionomprogram
(Specialistsjuksköterskeprogram)

De så kallade legitimationsutbildningarna har sammanförts till en grupp eftersom de har det gemensamt att examensbevis är förutsättningen för legitimation som i sin tur är förutsättningen för att arbeta i det aktuella yrket. Gruppen ”övriga utbildningar” har inget annat gemensamt än att utbildningarna inte ingår i någon av de övriga tre grupperna.

Skälet till att specialistsjuksköterskeprogram står inom parentes framgår nedan.

Enkätsvaren visar att 14 procent hade avlagt examen

Enkätens frågor avser att kartlägga orsakerna till studieavbrott, bl.a. med avseende på könsmissiga skillnader. Den inleds med en fråga om det är riktigt att den tillfrågade har avbrutit sina studier på det program som anges, dvs. det yrkesexamensprogram som personen var nybörjare på någon av de aktuella höstterminerna. Eftersom enkäten skickades ut i slutet av augusti 2010 fanns ännu inte uppgifter i universitets- och högskoleregistret om avlagda examina under läsåret 2009/10 vilket innebär att relativt många tillfrågade har svarat att de har tagit ut examen från det aktuella programmet, dvs. efter att urvalet gjordes.

Av hela populationen uppger 14 procent att de tagit ut examen från det aktuella programmet, men andelen varierar mellan olika program. Två program, som båda är stora program, har förhållandevis mycket höga andelar som angett att de tagit ut examen. Dessa är specialistsjuksköterskeprogram och högskoleingenjörsprogram.

Specialistsjuksköterskeprogram

Inom specialistsjuksköterskeprogram uppger 34 procent att de tagit ut examen från programmet. Det är således en betydligt högre andel än vad som gäller i genomsnitt för hela populationen. Skälet till att nybörjare på specialistsjuksköterskeprogrammet ingår i enkätundersökningen är att examensfrekvensen för detta program var 79 procent i den undersökning som gjordes hösten 2009. Det betyder en procentenhet under gränsen för att ingå i enkätundersökningen. Även om 34 procent av de svarande har uppgett att de tagit ut examen, är det inte en så stor andel i realiteten.

När enkäten hade skickats ut hörde många av sig (ett 80-tal) till Högskoleverket med anledning av enkäten. Cirka 30 av dessa samtal kom från personer som genomgått specialistsjuksköterskeutbildning och som inte kunde förstå varför de fått denna enkät eftersom de inte gjort studieavbrott. Det visade sig att i de flesta av dessa fall hade personen ett kursbevis eller någon form av dokument som visade att de genomgått specialistsjuksköterskeutbildning – men inte ett examensbevis. Skälet till att dessa personer ingått i urvalet är att det är först när ett examensbevis har utfärdats som uppgiften om avlagd examen registreras i universitets- och högskoleregistret.

Det finns således goda skäl att anta att den höga andel som uppger att de tagit ut examen har varit övertygade om att de verkligen gjort det trots att det varit ”fel” dokument som de har grundat denna övertygelse på. Om man lägger det antal som svarat att de tagit ut examen till det faktiska antalet i undersökningen av examensfrekvens hösten 2009 kommer man upp i en ”examensfrekvens” på 86 procent för specialistsjuksköterskeutbildningen.

Till detta kan läggas att 35 procent inom specialistsjuksköterskeprogram har uppgett att de har fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Det kan jämföras med andelen inom alla övriga program som är 10 procent.

Sammantaget innebär detta att av personer inom specialistsjuksköterskeutbildningen som inte tagit ut en examen har 69 procent fullföljt utbildningen, och hälften av dessa uppger att de har tagit ut examen. Bland dem som uppgett att de inte tagit ut något examensbevis anger över hälften att de inte visste att man skulle ansöka om examensbevis och resten att ingen arbetsgivare frågade efter ett sådant bevis eller att det inte av andra skäl var viktigt.

Enkätundersökningen har gjorts för att få information om orsakerna till studieavbrott. Eftersom 69 procent av den aktuella populationen för specialistsjuksköterskeprogram har uppgett att de fullföljt programmet kommer det inte att ingå i den fortsatta redovisningen.

Sammanfattningsvis har enkätundersökningen visat att specialistsjuksköterskeprogram har en hög genomströmning om man med detta menar att studenterna fullföljer utbildningen, men det finns inte samma incitament att ansöka om examensbevis som för andra vårdutbildningar eftersom specialistsjuksköterskeexamen inte ger någon ytterligare legitimation utöver den sjuksköterskelegitimation som dessa personer redan har.

Detta innebär också att uppgifterna i universitets- och högskoleregistret över avlagda specialistsjuksköterskeexamina underskattar den verkliga omfattningen av personer som fullföljt utbildningen med godkänt resultat.

Högskoleingenjörprogram

Högskoleingenjörprogram hade, näst efter specialistsjuksköterskeprogram, den högsta andelen, 20 procent, som svarat att de hade tagit ut examen från den aktuella utbildningen. Av de telefonsamtal verket fått med anledning av enkätundersökningen har den näst vanligaste gruppen, efter specialistsjuksköterskestudenter, varit personer som genomgått högskoleingenjörutbildning och påpekat att de tagit ut examen. Det har då i dessa fall handlat om kandidatexamen och inte högskoleingenjörsexamen. Enligt universitets- och högskoleregistret har 9 procent av samtliga nybörjare på högskoleingenjörprogram de fyra aktuella höstterminerna tagit ut en kandidatexamen i teknik men ingen högskoleingenjörsexamen. Som andel av dem som inte tagit ut en högskoleingenjörsexamen utgör dessa 15 procent.

Även för denna utbildning innebär således uppgifterna i universitets- och högskoleregistret om avlagda högskoleingenjörsexamina en underskattning av antalet personer som genomgått en sådan utbildning med godkänt resultat.

Examensfrekvensen är fortfarande mycket låg på högskoleingenjörsprogram, men trots allt 9 procentenheter högre om man också räknar de personer som tagit ut en kandidatexamen i teknik. Det är inte säkert att dessa personer har fullföljt högskoleingenjörsprogrammet och därmed hade uppfyllt villkoren för en högskoleingenjörsexamen. Vi vet däremot att det är relativt vanligt att de som tar ut en högskoleingenjörsexamen också tar ut en kandidatexamen i teknik på samma meriter. Läsåret 2009/10 utfärdades 1 768 högskoleingenjörsexamina varav drygt 800 åtföljdes av en kandidatexamen i teknik, dvs. nästan hälften. Om studenterna i ökad omfattning tar ut en kandidatexamen i stället för en högskoleingenjörsexamen kommer de rent statistiska uppgifterna över både examensfrekvens och antalet avlagda högskoleingenjörsexamina att bli mer och mer problematiska.

Det är inte helt uteslutet att det också förekommer i andra yrkesexamensprogram att studenterna tar ut en generell examen och inte den aktuella yrkesexamen.

Studie- och avbrottsmönster bland dem som inte har avlagt examen

Den ursprungliga populationen var personer som varit nybörjare under fyra höstterminer på yrkesexamensprogram med en examensfrekvens under 80 procent, och som inte hade avlagt en examen på det aktuella programmet – totalt närmare 41 200 personer. Av enkätsvaren framgick att 14 procent hade tagit ut en examen, och dessa behövde följdriktigt inte svara på övriga frågor i enkäten. Därtill har den ursprungliga populationen reducerats med cirka 700 personer som hade genomgått specialistsjuksköterskeutbildning, i enlighet med vad som redovisats ovan. Därmed avser redovisningen i detta kapitel en population på 34 770 personer.

Kvinnorna utgör 39 procent av denna population och männen 61 procent. I hela populationen nybörjare på yrkesexamensprogram utgör kvinnorna 53 procent och männen 47 procent (se rapport 2009: 29 R). Eftersom kvinnorna dominerar i utbildningar med höga examensfrekvenser och män i utbildningar med låga examensfrekvenser utgör männen en klar majoritet av studenter som inte tagit ut examen på yrkesexamensprogram med lägre examensfrekvens än 80 procent.

Det är den stora gruppen tekniska utbildningar, där männen utgör 77 procent av alla som inte avlagt examen, som medför att männen totalt utgör en majoritet. I övriga tre grupper dominerar kvinnorna – särskilt i gruppen legitimationsutbildningar, där de utgör 76 procent.

Antal personer i populationen som inte avlagt examen i respektive grupp av utbildningar samt andel kvinnor respektive män, procent.

	Totalt	Kvinnor %	Män %
Leg.utbildningar	1 241	76	24
Tekniska utbildningar	20 962	23	77
SLU-utbildningar	443	67	33
Övriga utbildningar	12 124	63	37
Alla	34 770	39	61

Alla som inte har avlagt examen har inte avbrutit sina studier

Av hela populationen som inte tagit ut examen på det program man var nybörjare på, har inte alla avbrutit utbildningen. Enkätsvaren visar att av alla som inte har avlagt examen har 75 procent avbrutit den aktuella utbildningen, medan 14 procent har gjort studieuppehåll och 10 procent har fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Mönstret är ungefär detsamma för män respektive kvinnor. Däremot finns det skillnader mellan de olika grupperna av utbildningar, vilket framgår av nedanstående tabell.

Andel av alla som inte hade avlagt examen som avbrutit utbildningen, gjort studieuppehåll respektive fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis, per grupp av utbildningar, procent.

	Population	Avbrutit %	Uppehåll %	Ej exbevis %
Leg.utbildningar	1 241	91	7	0
Tekniska utbildningar	20 962	79	10	10
SLU-utbildningar	443	76	12	11
Övriga utbildningar	12 124	68	21	10
Samtliga	34 770	75	14	10

Av samtliga personer som inte avlagt examen har 10 procent fullföljt sin utbildning men inte tagit ut examensbevis. Bland dessa personer är den vanligaste uppgivna anledningen (26 procent) att det inte efterfrågades något examensbevis när personen sökte arbete. Av samtliga som fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis uppger dessutom 80 procent att de fick arbete som matchade utbildningen när de lämnade högskolan.

Andelen som inte tagit ut examensbevis inom gruppen legitimationsutbildningar är 0, vilket är naturligt eftersom examensbevis är en förutsättning för legitimation.

Bland samtliga program med en population större än 50 personer har tre program en högre andel än 20 procent som har uppgett att de har gjort studieuppehåll. Dessa tre är lärarprogram, juristprogram och arkitektprogram. Beträffande lärarprogram utgörs populationen av nybörjare höstterminerna 2001, 2002 och 2003, vilket innebär att det var 7–9 år sedan de påbörjade utbildningen när de svarade på enkäten. För juristprogram och arkitektprogram är det däremot 10–16 år sedan personerna påbörjade programmet. För dessa betyder det att studieuppehållen är antingen många eller långa eller bådadera. Mönstret överensstämmer med de studietider som redovisades i rapport 2009:29 R för examinerade. Både de som hade avlagt juristexamen och de som avlagt arkitektexamen hade bland de längsta studietiderna fram till examen.

Förstahandsval eller inte

78 procent av alla som inte tagit ut examen på den aktuella utbildningen hade valt denna utbildning i första hand. Det är inga större skillnader mellan könen men skillnaderna mellan grupperna är stora.

Andel av alla som inte avlagt examen som valt den aktuella utbildningen i första hand i respektive grupp av utbildningar, procent.

	Population	Förstahandsval %
Leg.utbildningar	1 241	64
Tekniska utbildningar	20 962	74
SLU-utbildningar	443	78
Övriga utbildningar	12 124	88
Samtliga	34 770	78

Knappt två tredjedelar av populationen i gruppen legitimationsutbildningar hade valt det aktuella programmet i första hand medan motsvarande andel på de fyra, vissa mycket stora, övriga programmen var 88 procent.

Inom gruppen legitimationsutbildningar är dock skillnaderna stora mellan programmen. Av program med fler än 50 personer i populationen var andelen som valt programmet i första hand följande i gruppen legitimationsutbildningar.

Andel (procent) som valt den aktuella utbildningen i första hand av alla som inte avlagt examen. Program inom gruppen legitimationsutbildningar med en population större än 50.

	Population	Förstahandsval %
Psykologprogram	147	92
Dietistprogram	59	92
Apotekarprogram	86	74
Röntgensjuksköterskeprogram	151	60
Biomedicinsk analytikerprogram	404	55
Tandteknikerprogram	113	54
Tandhygienistprogram	148	53
Audionomprogram	83	49

Biomedicinsk analytiker-, tandtekniker-, tandhygienist- och audionomprogram har de lägsta andelarna som valt programmet i första hand, inte bara bland legitimationsutbildningar utan också av samtliga program som ingår i enkätundersökningen.

När skedde avbrottet?

I detta avsnitt redovisas populationen som inte avlagt examen exklusive de som fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis, eftersom dessa inte gjort studieavbrott. Populationen som avbrutit sina studier inkluderar däremot de som uppgivit att de gjort studieuppehåll eftersom de åtminstone tillfälligt har lämnat utbildningen. Bland de som avbrutit sina studier gjorde 39 procent detta tidigt i programmet, dvs. under de två första terminerna. 36 procent avbröt senare under programmet men inte i slutet och 25 procent avbröt när det återstod högst en termin av programmet. I genomsnitt avbröt kvinnorna i högre grad än männen i början och i mindre omfattning i slutet av programmet.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som avbrutit tidigt, dvs. under de två första terminerna, senare under programmet respektive sista terminen, procent.

	Population	Tidpunkt för avbrott		
		Tidigt %	Senare %	Sista term. %
Samtliga	31 412	39	36	25
Kvinnor	12 507	42	37	20
Män	18 905	37	33	29

Skillnaden mellan kvinnor och män kan till stor del förklaras av skillnader mellan de olika grupperna av utbildningar, där avbrott inom legitimationsutbildningar, som domineras av kvinnor, sker tidigt medan en förhållandevis

större andel av avbrotten inom tekniska utbildningar, som domineras av män, sker sent. Även inom den lilla gruppen SLU-utbildningar sker avbrotten sent.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som avbrutit tidigt, dvs. under de två första terminerna, senare under programmet respektive sista terminen i respektive grupp av utbildningar, procent.

	Population	Tidpunkt för avbrott		
		Tidigt %	Senare %	Sista term. %
Leg.utbildningar	1 224	63	28	8
Tekniska utbildningar	18 868	39	29	31
SLU-utbildningar	395	34	28	36
Övriga utbildningar	10 925	37	45	17
Samtliga	31 412	39	36	25

Av samtliga som avbröt sent i programmet, med en termin eller mindre kvar, uppgav 88 procent att de arbetade efter avbrottet.

Förstahandsval eller inte och tidpunkt för avbrott

Om man jämför gruppen som inte valt den aktuella utbildningen i första hand med gruppen som gjort det visar det sig att en betydligt större andel av gruppen som inte valt utbildningen i första hand har avbrutit tidigt i programmet, dvs. under de två första terminerna.

Vidare visar det sig att en påtagligt större andel i gruppen som inte valt utbildningen i första hand har blivit antagna till en annan högskoleutbildning. Kvinnorna visar i större utsträckning än männen detta mönster.

Andel av gruppen som valt utbildningen i första hand respektive av gruppen som inte valt utbildningen i första hand som avbröt tidigt respektive bytte till annan utbildning, procent.

		Avbröt tidigt %	Bytte till annan utbildning %
Förstahandsval	Alla	35	19
	Kvinnor	38	22
	Män	32	16
Ej förstahandsval	Alla	57	38
	Kvinnor	59	46
	Män	55	32

Av samtliga kvinnor som inte valt den aktuella utbildningen i första hand avbröt 59 procent utbildningen under de två första terminerna, medan motsvarande andel bland dem som valt utbildningen i första hand var 38 procent. Av samtliga kvinnor som inte valt utbildningen i första hand avbröt 46 procent för att byta till en annan utbildning, medan motsvarande andel av de som valt utbildningen i första hand var 22 procent. Bland männen var det endast 16 procent av de som studerade på sitt förstahandsval som avbröt för att påbörja en annan utbildning.

Slutsatser

Resultatet av enkätundersökningen visar att 10 procent av de personer som påbörjat ett yrkesexamensprogram fullföljer programmet men tar inte ut exa-

men. Den vanligaste motiveringen till att man inte ansöker om examensbevis är att ingen efterfrågar ett sådant när man söker arbete. Resultatet indikerar att det, i varje fall beträffande vissa utbildningar, inte alltid är viktigt med examensbevis varken för studenten eller för arbetsgivaren.

Inom gruppen legitimationsutbildningar, dvs. utbildningar som leder till en examen som krävs för legitimation inom hälso- och sjukvårdsområdet, har 0 procent uppgivit att de fullföljt utbildningen men inte tagit ut ett examensbevis. Detta stärker slutsatsen i rapport 2009:29 R att det endast är i yrkesutbildningar som leder till legitimationsyrken som examensfrekvens är ett rättvisande mått på genomströmning.

Resultaten visar också att det är bland legitimationsutbildningar, som det är vanligast att studenterna inte har valt den aktuella utbildningen i första hand. Detta är sannolikt en viktig orsak till avbrott eftersom en hög andel av personer som inte valt den aktuella utbildningen i första hand gör sitt avbrott för att påbörja en annan utbildning.

Man kan tänka sig följande scenario. Om personen (i detta fall oftast en kvinna) inte kommer in på sitt förstahandsval påbörjar hon en utbildning som hon valt i andra hand eller med ännu lägre prioritet. Hon byter dock till den högre prioriterade utbildningen eller någon annan så snart det är möjligt. Detta byte sker tidigt i programmet.

Orsaken till att förhållandevis höga andelar inom tekniska utbildningar och SLU-utbildningar avbryter sent under utbildningen tycks vara att dessa studenter i stor utsträckning får arbete innan utbildningen är helt avslutad. Bland de personer som inte fullföljer utbildningen helt, dvs. som avbryter när det återstår högst en termin, arbetar det stora flertalet efter avbrottet.

Orsaker till studieavbrott

De centrala frågorna i enkäten gällde orsakerna till studieavbrott som ställdes till alla som inte tagit ut en examen, med undantag för dem som svarat att de fullföljt utbildningen utan att ha tagit ut examensbevis. Frågorna ställdes således till både gruppen som angett att de avbrutit sina studier på det aktuella programmet och personer som angett att de tagit studieuppehåll. Båda dessa grupper betraktas alltså i det följande som att de gjort studieavbrott.

De frågor som ställdes gällde vilka faktorer som bidragit till att personen avbrutit sina studier. Faktorerna var indelade i kategorierna

- ekonomiska faktorer
- själva utbildningen
- faktorer som hade med arbetsmarknaden att göra
- sociala och andra faktorer.

Inom varje kategori fanns ett antal olika alternativ och de svarande kunde välja ett eller flera eller att svara att inget inom den kategorin hade bidragit. Det var också möjligt att ange alternativ inom flera olika kategorier. Av detta skäl fanns också en sammanfattande fråga där den svarande ombads att ange den *huvudsakliga orsaken* till studieavbrottet. Han eller hon fick ange endast en av de fyra orsakskategorierna.

Själva utbildningen den viktigaste orsaken till avbrott

På den sammanfattande frågan där endast en huvudsaklig orsak kunde anges svarade nästan hälften att huvudorsaken till avbrott vara själva utbildningen. Den näst vanligaste huvudorsaken var sociala eller andra faktorer, medan faktorer som hade med arbetsmarknaden att göra uppgavs som huvudsaklig orsak till avbrott av 16 procent. Ekonomiska skäl som huvudsaklig orsak till avbrott angavs av endast 9 procent.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive huvudsaklig orsak till avbrott, procent.

	Population	Själva utbildningen %	Sociala %	Arbetsmarknad %	Ekonomiska %
Samtliga	31 412	45	29	16	9
Kvinnor	12 506	45	32	12	8
Män	18 906	44	26	19	10

Kvinnorna angav sociala skäl i större utsträckning än männen medan männen angav arbetsmarknadsskäl i högre grad än kvinnorna. Det senare hänger samman med att den stora gruppen tekniska utbildningar, som domineras av män, angav arbetsmarknadsskäl i större omfattning än övriga grupper.

Inom högskoleingenjörprogram har 27 procent angett arbetsmarknaden som huvudskäl till avbrott. Se vidare avsnittet *Faktorer kopplade till arbetsmarknaden som avbrottsorsak* nedan.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive huvudsaklig orsak till avbrott, per grupp av utbildningar, procent.

	Population	Själva utbildningen %	Sociala %	Arbetsmarknad %	Ekonomiska %
Leg.utbildningar	1 224	54	26	8	8
Tekniska utbildningar	18 868	46	26	21	6
SLU-utbildningar	395	50	27	16	2
Övriga utbildningar	10 925	40	34	9	14
Samtliga	31 412	45	29	16	9

Bland legitimationsutbildningar uppges själva utbildningen som huvudsakligt skäl till avbrott av 54 procent medan motsvarande andel i gruppen Övriga utbildningar är 40 procent. Av samtliga program, med populationer över 50, är det åtta program där mer än hälften av populationen har angett själva utbildningen som huvudorsak till avbrott. Dessa är följande:

Andel inom respektive program som uppgett att själva utbildningen var huvudsaklig orsak till avbrottet. Endast program med en större population än 50 och där mer än hälften uppgett "själva utbildningen", procent.

	Population	Procent
Röntgensjuksköterskeprogram	148	61
Biomedicinsk analytikerprogram	400	60
Hortonomprogram	53	57
Tandhygienistprogram	148	56
Apotekarprogram	86	56
Agronomprogram	175	54
Landskapsarkitektprogram	95	53
Civilingenjörprogram	7 246	52

Olika faktorer inom kategorin "själva utbildningen"

67 procent av alla som avbrutit hade angett någon eller några faktorer som gällde själva utbildningen som orsak eller bidragande orsak till avbrottet. De svarande hade många faktorer att välja på. Den faktor som angavs av flest svarande var att "utbildningen hade fel inriktning för mig". Detta svarade 31 procent av alla som avbrutit. I nedanstående tabell redovisas hur stor andel av alla som avbrutit som angett respektive faktor för de fem vanligaste faktorerna.

De vanligaste faktorerna inom kategorin "själva utbildningen" som bidragit till avbrott. Andel av alla som avbrutit som angivit respektive faktor, procent.

	Population	Fel inriktning för mig %	Dåligt studie-resultat %	För svårt %	Låg kvalitet %	Otillräckligt stöd %
Samtliga	31 412	31	17	12	12	8
Kvinnor	12 506	33	13	8	15	8
Män	18 906	29	20	14	10	8

Kvinnorna uppgav i större utsträckning än männen att "utbildningen hade fel inriktning för mig". Detta hänger samman med att nästan hälften av popula-

tionen inom legitimationsutbildningar, som domineras av kvinnor, hade angett denna faktor.

Männen uppgav å andra sidan i större utsträckning än kvinnorna avbrottsorsakerna att de inte uppnådde de studieresultat de hoppats samt att utbildningen var för svår. Det var främst inom de tekniska utbildningarna som dessa faktorer angavs.

Kvinnorna angav i högre grad än männen att utbildningens kvalitet inte motsvarade förväntningarna. Denna faktor var särskilt vanlig i gruppen Övriga utbildningar. Det var däremot ingen skillnad mellan män och kvinnor vad gäller faktorn otillräckligt stöd från lärare/handledare.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive faktor som orsak till avbrott, per grupp av utbildningar, procent.

	Population	Fel inriktning för mig %	Dåligt studie-resultat %	För svårt %	Låg kvalitet %	Otillräckligt stöd %
Leg.utbildningar	1 224	47	8	7	11	9
Tekniska utbildningar	18 868	32	24	17	7	9
SLU-utbildningar	395	36	7	3	10	7
Övriga utbildningar	10 925	27	8	4	22	7
Samtliga	31 412	31	17	12	12	8

Bland legitimationsutbildningarna hade nästan hälften angett att "utbildningen hade fel inriktning för mig" medan andelen som angett denna orsak bland gruppen Övriga utbildningar var betydligt lägre, 27 procent.

När det gäller faktorerna "jag uppnådde inte det studieresultat jag hoppats" och "utbildningen var för svår" är det de två ingenjörsprogrammen som ligger högst. Inom civilingenjörsutbildningar var det 27 respektive 18 procent som hade angett dessa faktorer och inom högskoleingenjörsutbildningar var motsvarande andelar 22 respektive 16 procent.

Den höga andelen inom gruppen Övriga utbildningar som har angett faktorn "utbildningens kvalitet motsvarade inte mina förväntningar" beror i hög grad på att en stor andel inom läraryrket – 25 procent – har angett denna orsak till avbrott.

Det är slutligen inga stora skillnader mellan grupperna av program beträffande faktorn "jag fick inte tillräckligt stöd av lärare/handledare".

Legitimationsutbildningar

De fem legitimationsutbildningar som hade de högsta andelarna som inte hade valt den aktuella utbildningen i första hand var audionomprogram, tandhygienistprogram, tandteknikerprogram, biomedicinsk analytikerprogram och röntgensjuksköterskeprogram. Om man jämför dem som valt den aktuella utbildningen i första hand inom de fem programmen med dem som inte hade gjort det framträder en tydlig skillnad. Mellan 53 och 70 procent av dem som inte valt utbildningen i första hand hade svarat att skälet till avbrott var att "utbildningen hade fel inriktning för mig". I gruppen som valt utbildningen i första hand varierade andelarna från 25 till 47 procent.

Andel inom respektive program som angett "utbildningen hade fel inriktning för mig" som skäl till avbrott, fördelat mellan gruppen som valt utbildningen i första hand och gruppen som inte valt utbildningen i första hand, procent.

	Förstahandsval %	Ej förstahandsval %
Audionomprogram	47	70
Tandhygienistprogram	35	58
Tandteknikerprogram	25	53
Biomedicinsk analytikerprogram	36	69
Röntgensjuksköterskeprogram	38	68

Resultatet visar tydligt att personer som påbörjar en utbildning som de inte har valt i första hand i hög utsträckning avbryter på grund av att utbildningen hade fel inriktning, vilket är naturligt.

Sociala och andra faktorer som orsak till studieavbrott

Den näst vanligaste orsaken till studieavbrott var sociala och andra faktorer. 42 procent av alla som avbrutit sin utbildning har angett någon eller några sociala faktorer som orsak till avbrott. Bland kvinnor är det 49 procent och bland män 37 procent. De tre vanligaste faktorerna är att den svarande inte trivdes med att studera, att det var svårt att kombinera studierna med familjesituationen och att den svarande blev sjuk. Svårigheten att kombinera studier med familjesituationen samt sjukdom var vanligare orsaker till studieavbrott bland kvinnor än bland män.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive social faktor som skäl till avbrott, procent.

	Population	Trivdes inte %	Familjesituation %	Blev sjuk %
Totalt	31 412	12	11	8
Kvinnor	12 506	11	15	11
Män	18 906	12	9	6

För såväl legitimationsutbildningar, SLU-utbildningar som gruppen Övriga utbildningar var det mest frekventa sociala skälet till avbrott svårigheten att kombinera studierna med familjesituationen, medan det för de tekniska utbildningarna var att den svarande inte trivdes med att studera.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive social faktor som skäl till avbrott, per grupp av utbildningar, procent.

	Population	Trivdes inte %	Familjesituation %	Blev sjuk %
Legitimationsutbildningar	1 224	6	13	12
Tekniska utbildningar	18 868	12	9	6
SLU-utbildningar	395	7	11	6
Övriga utbildningar	10 925	12	14	11
Totalt	31 412	12	11	8

I gruppen legitimationsutbildningar, där kvinnorna dominerar, är studenterna äldre än genomsnittet, vilket också gäller lärarutbildningar som dominerar i gruppen Övriga utbildningar. Detta förklarar sannolikt till viss del den högre

andelen i dessa två grupper, liksom bland kvinnor, som uppgett familjesituationen som skäl till avbrott.

Faktorer kopplade till arbetsmarknaden som avbrottsorsak

Bland samtliga som avbrutit sin utbildning har 31 procent angett att någon eller några faktorer som hade med arbetsmarknaden att göra bidrog till avbrottet. Den vanligaste orsaken är att den svarande fick arbete som matchade utbildningen innan han/hon var färdig. Hälften av dem som har angett någon arbetsmarknadsrelaterad orsak har angett detta skäl, vilket innebär 15 procent av hela populationen som avbrutit. Övriga faktorer är att den svarande fick arbete som inte matchade utbildningen innan han/hon var färdig, att den svarande bedömde att han eller hon inte skulle få arbete efter utbildningen och att det var svårt att kombinera studier med arbete.

Även om det endast är en tredjedel av de som avbrutit som alls angett att arbetsmarknadsrelaterade faktorer har bidragit till avbrottet är resultatet av svaren på dessa frågor intressanta att dela upp såväl på kön som på grupper av utbildningar.

20 procent av alla som avbrutit sin utbildning har gjort det på grund av att de fått arbete, varav tre fjärdedelar har fått arbete som matchade utbildningen. 5 procent uppgav att de hade avbrutit på grund av svårigheten att kombinera studierna med arbete och 4 procent att de bedömde att de inte skulle få arbete efter den aktuella utbildningen.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive arbetsmarknadsrelaterad faktor som skäl till avbrott, procent.

	Popu- lation	Fick arbete som matchade ut- bildningen %	Fick arbete som inte matchade utbildningen %	Svårt kombi- nera studier med arbete %	Bedömde att jag inte skulle få arb. efter utb. %
Samtliga	31 412	15	5	5	4
Kvinnor	12 506	11	2	5	3
Män	18 906	18	6	5	4

Männen avbröt i större utsträckning än kvinnorna på grund av att de fick arbete, vilket kan förklaras av olikheterna mellan grupperna av utbildning. Däremot är det inga större skillnader mellan könen när det gäller de övriga två arbetsmarknadsrelaterade faktorerna.

Det är således markanta skillnader mellan grupperna av utbildningar, särskilt vad gäller andelen som avbröt på grund av arbete.

Andel av alla som avbrutit (inklusive studieuppehåll) som uppgivit respektive arbetsmarknadsrelaterad faktor som skäl till avbrott, per grupp av utbildningar, procent.

	Popu- lation	Fick arbete som matchade ut- bildningen %	Fick arbete som inte matchade utbildningen %	Svårt kombi- nera studier med arbete %	Bedömde att jag inte skulle få arb. efter utb. %
Leg.utbild- ningar	1 224	2	3	1	1
Tekniska utbild- ningar	18 868	20	5	5	5
SLU-ut- bildningar	395	18	1	6	6
Övriga ut- bildningar	10 925	9	4	6	6
Samtliga	31 412	15	5	5	4

Av samtliga som avbrutit en teknisk utbildning hade 25 procent gjort det för att de fått arbete – varav fyra av fem hade fått arbete som matchade utbildningen. Andelen av de som avbrutit SLU-utbildningar och som fått arbete som matchade utbildningen är också hög, 18 procent. Att det däremot är en mycket liten andel som avbrutit på grund av att personen fått arbete som matchade utbildningen bland legitimationsutbildningar är naturligt. Examen är förutsättningen för den legitimation som krävs för att få utföra yrket. I gruppen Övriga utbildningar har socionomprogram hög andel avbrott på grund av arbete som matchade utbildningen – 18 procent, och för lärarprogram var motsvarande andel 9 procent.

Tekniska utbildningar och SLU-utbildningar

De sju yrkesexamensprogram som har den lägsta examensfrekvensen tillhör grupperna tekniska utbildningar och SLU-utbildningar (se Högskoleverkets rapport *Mått för genomströmning på grund- och avancerad nivå*, rapport 2009:29 R). Högskoleingenjörprogram har den klart lägsta examensfrekvens av alla yrkesexamensprogram, 37 procent.

Gemensamt för de tekniska utbildningarna och SLU-utbildningarna är, som redovisats ovan, att en förhållandevis stor andel av personer som avbrutit utbildningen har uppgett att de avbrutit på grund av att de fått arbete. Nedan görs en summering av resultaten av enkätundersökningen för de tekniska utbildningarna och SLU-utbildningarna beträffande arbetsmarknadsrelaterade aspekter. Eftersom SLU-utbildningar är mycket små redovisas de även här som grupp.

Arkitektprogram

333 personer hade inte tagit ut arkitektexamen.

- Av dessa hade 10 procent fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Huvudorsak: ”Ingen efterfrågade examensbevis när jag sökte arbete.” Nästan alla hade fått arbete som matchade utbildningen.

301 personer hade således inte fullföljt utbildningen.

- Av dessa avbröt 32 procent på grund av arbete som matchade utbildningen.

- Ytterligare 2 procent avbröt på grund av arbete som inte matchade utbildningen.

Alltså: 34 procent avbröt på grund av att de fick arbete. De flesta av dessa fick arbete som matchade utbildningen.

Civilingenjörsprogram

7 800 personer hade inte tagit ut civilingenjörsexamen.

- Av dessa hade 7 procent fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Vanligaste orsak: ”Ingen efterfrågade examensbevis när jag sökte arbete.” Flertalet hade fått arbete som matchade utbildningen.

7 246 personer hade således inte fullföljt utbildningen.

- Av dessa avbröt 15 procent på grund av arbete som matchade utbildningen, kvinnor i mindre utsträckning än män.
- Ytterligare 4 procent avbröt på grund av arbete som inte matchade utbildningen.

Alltså: 19 procent avbröt på grund av att de fick arbete. Tre fjärdedelar av dessa fick arbete som matchade utbildningen.

Högskoleingenjörsprogram

12 797 personer hade inte tagit ut högskoleingenjörsexamen.

- Av dessa hade 12 procent fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Nästan alla (85 procent) hade fått arbete som matchade utbildningen.

11 291 personer hade således inte fullföljt utbildningen.

- Av dessa avbröt 23 procent på grund av arbete som matchade utbildningen, kvinnor i något högre grad än män.
- Ytterligare 6 procent avbröt på grund av arbete som inte matchade utbildningen.

Alltså: 29 procent avbröt på grund av att de fick arbete. Fyra femtedelar av dessa fick arbete som matchade utbildningen.

SLU-utbildningar

443 personer hade inte tagit ut den aktuella examen.

- Av dessa hade 11 procent fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis. Flertalet (83 procent) hade fått arbete som matchade utbildningen.

392 personer hade således inte fullföljt utbildningen.

- Av dessa avbröt 18 procent på grund av arbete som matchade utbildningen
- Ytterligare 1 procent avbröt på grund av arbete som inte matchade utbildningen

Alltså: 19 procent avbröt på grund av att de fick arbete. Nästan alla fick arbete som matchade utbildningen.

Ekonomiska faktorer som orsak till avbrott

Ekonomiska faktorer är minst vanliga som orsaker till studieavbrott. Bland samtliga som avbrutit sin utbildning har 22 procent angett att någon eller några ekonomiska faktorer bidrog till avbrottet.

De faktorer som kunde anges var följande. Andelen (procent) av alla som avbrutit som uppgivit respektive faktor framgår av sammanställningen.

Ekonomiska faktorer som bidrog till avbrott	Procent
Jag hade inte uppnått tillräckligt många poäng föregående termin	7
Jag kunde inte försörja mig på studiemedel - började arbeta i stället	6
Jag ville inte skuldsätta mig mer	5
Mina möjligheter att försörja mig utan studiemedel förändrades	2
Jag hade maximalt antal terminer med studiemedel innan jag var klar	2
Jag hade tjänat för mycket under året för att få studiemedel	0

Av sammanställningen framgår att ingen av faktorerna dominerar som orsak till studieavbrott. Endast för två av faktorerna finns en skillnad mellan kvinnor och män som är större än en procentenhet nämligen ”Jag hade inte uppnått tillräckligt många poäng föregående termin” som angetts av 5 procent av kvinnorna och 8 procent av männen samt ”Jag ville inte skuldsätta mig mer” som hade angetts av 4 procent av kvinnorna och 6 procent av männen.

De två program som hade de högsta andelarna som uppgett att ”Jag hade inte uppnått tillräckligt många poäng föregående termin” var apotekarprogram och civilingenjörsprogram. Dessa tillhörde också de program som hade bland de högsta svarsfrekvenserna på den tidigare redovisade faktorn att utbildningen var för svår eller att personen inte uppnått det studieresultat han eller hon hoppats.

Eftersom antalet svarande på dessa frågor är förhållandevis litet har vi avstått från mer detaljerade redovisningar. Man kan dock konstatera att ekonomiska orsaker har en relativt begränsad betydelse för studenternas studieavbrott.

Slutsatser

När personerna som har besvarat enkäten får välja endast en huvudorsak till avbrott är det själva utbildningen som är den vanligaste huvudorsaken. Detta gäller alla fyra grupperna av utbildningar men mest bland legitimationsutbildningar där en majoritet anger detta huvudskäl.

Den vanligaste faktorn inom kategorin ”själva utbildningen” är att utbildningen hade fel inriktning. Denna faktor är mest frekvent inom framför allt legitimationsutbildningar. Det är uppenbart att personer som påbörjar en utbildning som de inte har valt i första hand i mycket hög utsträckning avbryter på grund av att utbildningen hade fel inriktning, vilket är naturligt. De som avbryter gör det i stor utsträckning för att byta till ett annat program som förhoppningsvis är ett förstahandsval.

Inom tekniska utbildningar och SLU-utbildningar är det förhållandevis höga andelar av de som avbryter sin utbildning som gör detta sent i utbild-

ningen. Detta redovisades i föregående kapitel. Det framgick också att bland de personer som avbryter sent arbetar det stora flertalet efter avbrottet. Det är också inom tekniska utbildningar och SLU-utbildningar som man finner de största andelarna som uppger att orsaken till avbrott har varit att de fått arbete – i de flesta fall arbete som matchar utbildningen. Slutsatsen blir därmed att en avlagd examen, dvs. ett examensbevis, inom dessa områden varken är nödvändigt eller särskilt betydelsefullt för att få arbete.

Avslutande reflektioner

Enkätundersökningen visar först och främst att det är själva utbildningen som är huvudorsaken till studieavbrott, vilket innebär en utmaning för lärosätena som är de som i första hand kan åtgärda detta.

I kategorin ”själva utbildningen” som orsak till studieavbrott är den vanligaste anledningen att ”utbildningen hade fel inriktning för mig”. Det gäller särskilt legitimationsutbildningar och därmed kvinnor. Enkätundersökningen visar att en viktig förklaring till avbrott på grund av fel inriktning är att utbildningen inte var ett förstahandsval, något som är mest förekommande inom legitimationsutbildningar. När den aktuella utbildningen inte är förstahandsval avbryter man (snarare kvinna) tidigt för att påbörja en annan utbildning. En rimlig slutsats av detta skulle kunna vara att om fler kom in på sina förstahandsval skulle sannolikt avbrottsfrekvensen minska.

När det gäller den stora högskoleingenjörsutbildningen, som domineras av män, kan man något provokativt ställa frågan: Vilket värde har ett examensbevis som avser högskoleingenjörsexamen?

Högskoleingenjörsprogram har den lägsta examensfrekvensen av alla yrkesexamensprogram enligt rapport 2009:29 R – endast 37 procent av alla som hade påbörjat ett högskoleingenjörsprogram hade tagit ut en högskoleingenjörsexamen och således hade 63 procent inte tagit ut en sådan examen. Denna rapport visar att av alla dem som inte tagit ut en högskoleingenjörsexamen hade 15 procent tagit ut en kandidatexamen i teknik (i examensstatistiken ser man dessutom att personer som tar ut en högskoleingenjörsexamen i större och större utsträckning samtidigt tar ut en kandidatexamen i teknik) och 12 procent hade fullföljt utbildningen men inte tagit ut examen. Drygt en fjärdedel av alla som inte tagit ut en högskoleingenjörsexamen hade således fullföljt utbildningen men inte tagit ut ett examensbevis som avsåg högskoleingenjörsexamen.

Till detta kan läggas att närmare 30 procent av dem som avbrutit hade lämnat utbildningen för att börja arbeta när högst en termin återstod. I flertalet fall matchade arbetet utbildningen. Slutsatsen av detta är att varken ett examensbevis eller en helt avslutad utbildning tycks vara särskilt betydelsefull för arbetsgivarna.

Uttaget examensbevis är vad som krävs för att uppgiften om examen ska registreras i universitets- och högskoleregistret. Examensuppgifter är inte bara nödvändiga för att beräkna examensfrekvenser utan betraktas framför allt som ett mått på utflödet på arbetsmarknaden av en viss kompetens.

Resultaten av denna enkätundersökning visar statistiken underskattar effektiviteten i den högre utbildningen. Den underskattar dessutom utflödet på arbetsmarknaden av en viss kompetens från yrkesexamensprogram – särskilt de tekniska utbildningarna. Utöver problemet att studenterna inte tar ut

examensbevis har också det växande intresset att ta ut en generell examen i stället för en yrkesexamen betydelse för tolkningen av statistiken över avlagda examina.

Bilaga I: Enkät

<p>1 Enligt universitets- och högskoleregistret har du inte tagit ut något examensbevis från den utbildning som enkäten gäller (se framsidan). Stämmer det?</p>	<p>☐ Ja, det stämmer. Jag har inte tagit ut någon examen från denna utbildning → Gå till fråga 2.</p> <p>☐ Nej, jag har tagit ut examen från denna utbildning vid ett svenskt lärosäte → Tack för ditt svar. Skicka in enkäten i bifogat svarskuvert.</p> <p>☐ Nej, jag har tagit ut examen från en motsvarande utbildning vid ett utländskt lärosäte → Tack för ditt svar. Skicka in enkäten i bifogat svarskuvert.</p>
<p>2 Var den utbildning som enkäten gäller ditt förstahandsval när du sökte till högskolan?</p>	<p>☐ Ja</p> <p>☐ Nej</p>
<p>3 Vilken studieform hade i huvudsak den utbildning som enkäten gäller?</p> <p><i>Välj endast ett alternativ.</i></p>	<p>☐ Heltidsstudier på campus</p> <p>☐ Deltidsstudier på campus</p> <p>☐ Heltidsstudier på distans</p> <p>☐ Deltidsstudier på distans</p>
<p>4 Hur finansierade du i huvudsak dina studier på den utbildning som enkäten gäller?</p> <p><i>Välj endast ett alternativ.</i></p>	<p>☐ Studiemedel, lån och bidrag</p> <p>☐ Studiemedel, enbart bidrag</p> <p>☐ Arbete</p> <p>☐ Arbetsgivaren betalade</p> <p>☐ Sparade pengar</p> <p>☐ Annat Vad?</p> <div data-bbox="858 1594 1468 1697" style="border: 1px solid black; height: 46px; width: 382px;"></div>
<p>5 Av vilken anledning har du inget examensbevis för den utbildning som enkäten gäller?</p>	<p>☐ Jag har avbrutit studierna på den utbildningen</p> <p>☐ Jag har tagit studieuppehåll men avser att fullfölja utbildningen</p> <p>☐ Jag har fullföljt utbildningen men inte tagit ut examensbevis → Gå till fråga 14.</p>

- 6 Hur länge studerade du på den utbildning som enkäten gäller innan du avbröt dessa studier?**
- Avbröt tidigt, under de två första terminerna
→ **Gå till fråga 8.**
- Avbröt senare men med *mer än en termin kvar*
→ **Gå till fråga 8.**
- Avbröt med *en termin eller mindre kvar*

Fråga 7 besvaras bara av dig som avbröt utbildningen med en termin eller mindre kvar!

- 7 Vad var det som återstod i utbildningen?**
- Endast examensarbete/självständigt arbete
- Endast annan kurs
- Både examensarbete/självständigt arbete *och* annan kurs

- 8 Vad gjorde du istället när du avbrutit studierna på den utbildning som enkäten gäller?**
- Blev antagen till annan högskoleutbildning
- Blev antagen till annan utbildning, ej högskoleutbildning
- Blev antagen till forskarutbildning som knöt an till ovanstående utbildning
- Arbetade
- Annat **Vad?**

- 9 Fanns det ekonomiska faktorer som bidrog till att du avbröt den utbildning som enkäten gäller?**
- Kryssa för det eller de alternativ som gällde för dig!*
- Nej
- Ja, jag hade uppnått maximalt antal terminer för studiemedel innan jag var klar med utbildningen
- Ja, jag beviljades inte studiemedel eftersom jag tjänat för mycket under året på förvärvsarbete
- Ja, jag beviljades inte studiemedel eftersom jag inte uppnått tillräckligt många poäng föregående termin
- Ja, jag kunde inte försörja mig på studiemedel så jag började arbeta istället
- Ja, mina möjligheter att försörja mig utan studiemedel förändrades
- Ja, jag ville inte skuldsätta mig mer
- Annat **Vad?**

10 Fanns det faktorer som hade med den utbildning som enkäten gäller att göra som bidrog till att du avbröt dina studier?

Kryssa för det eller de alternativ som gällde för dig!

- Nej
- Ja, utbildningen hade fel inriktning för mig
- Ja, utbildningen stämde inte med vad som utlovats
- Ja, utbildningens kvalitet motsvarade inte mina förväntningar
- Ja, jag uppnådde inte de studieresultat jag hoppats
- Ja, utbildningen var för svår
- Ja, utbildningen var för lätt
- Ja, utbildningen innehöll för många lärarledda lektioner
- Ja, utbildningen innehöll för få lärarledda lektioner
- Ja, jag fick inte tillräckligt stöd av lärare/handledare
- Ja, den fysiska miljön var bristfällig
- Ja, den psykosociala studiemiljön var bristfällig
- Ja, jag trivdes inte i studiegruppen
- Ja, jag blev utsatt för sexuella trakasserier
- Ja, jag blev diskriminerad, t.ex. på grund av kön, etnisk tillhörighet, sexuell läggning etc.
- Annat **Vad?**

11 Fanns det faktorer som hade med arbetsmarknaden att göra som bidrog till att du avbröt dina studier?

Kryssa för det eller de alternativ som gällde för dig!

- Nej
- Ja, jag fick arbete som matchade utbildningen innan jag var färdig
- Ja, jag fick arbete som *inte* matchade utbildningen innan jag var färdig
- Ja, jag bedömde att jag inte skulle få arbete efter ovanstående utbildning
- Ja, jag hade svårt att kombinera studier med arbete
- Annat **Vad?**

12 Fanns det sociala eller andra faktorer som bidrog till att du avbröt dina studier?

Kryssa för det eller de alternativ som gällde för dig!

- Nej
- Ja, föräldraledighet
- Ja, svårt att kombinera studierna med min familjesituation
- Ja, värnplikt eller annan militärtjänstgöring
- Ja, jag flyttade inom Sverige
- Ja, jag flyttade utomlands
- Ja, jag blev sjuk
- Ja, jag trivdes inte med att studera
- Annat **Vad?**

13 Vilken av följande faktorer, som frågorna 9 – 12 behandlat, var den huvudsakliga orsaken till ditt studieavbrott på den utbildning som enkäten gäller?

Endast ett alternativ får anges.

- Ekonomiska faktorer
- Själv utbildningen
- Arbetsmarknadsskäl
- Sociala eller andra faktorer

Gå vidare till fråga 16!

14 Vilket är det huvudsakliga skälet till att du inte tagit ut examensbevis?

Endast ett alternativ får anges.

- Jag visste inte att man skulle ansöka om det
- När jag sökte arbete efterfrågades inte något examensbevis
- Att ha ett examensbevis är inte viktigt, det räcker med exempelvis ladokutdrag
- Annat **Vad?**

15 Fick du arbete som matchade din utbildning när du lämnade universitetet/högskolan?

- Ja
- Nej

+

+

16 Skriv gärna ner egna synpunkter och kommentarer:

Ett stort tack för din medverkan!

+

+

Bilaga 2: Teknisk rapport

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Genomströmning i högre utbildning - Yrkesexamensprogram

Teknisk rapport

Inledning

Enheten för statistik om utbildning och arbete vid Statistiska centralbyrån (SCB) har under hösten 2010 genomfört en enkätundersökning på uppdrag av Högskoleverket. Högskoleverket gjorde hösten 2009 en undersökning om genomströmning i olika yrkesutbildningar i högskolan. Av undersökningen framgick att andelen studenter som tar examen på vissa program är låg.

Högskoleverket och Delegationen för jämställdhet i högskolan genomförde därför i denna undersökning en kartläggning av orsakerna till studieavbrott, inklusive ej uttaget examensbevis, på vissa yrkesexamensprogram. Syftet med kartläggningen är att öka kunskapen om olika val och avvägningar som studenter gör under sin studietid, och vad som påverkar dessa val. Informationen kan bidra till att förbättra den framtida utbildningen.

Undersökningen genomfördes som en pappersenkät med möjlighet att svara via webben. Populationen utgjordes av studenter som påbörjat något av de utvalda yrkesexamensprogram med examensfrekvens under 80 % och omfattade 41 162 personer. Urvalet bestod av 5 070 personer och totalt var det 2467 personer som besvarade enkäten, vilket var 48,7 procent av urvalet. Dessutom identifierades 85 personer som övertäckning, personer som uppgav att de tagit ut examen eller en snarlik examen eller som avlidit eller flyttat hemifrån. En svarsfrekvens som tar hänsyn till övertäckning har beräknats till 49,5 procent.

Frågeblanketterna registrerades manuellt/via skanning. Från det skannade materialet framställdes en datafil.

Mattias Fritz har varit produktansvarig och Johan Löfgren har varit metodansvarig.

Population och urval

Populationen, d v s de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgörs i denna undersökning av personer på program som har examensfrekvens under 80 procent enligt Högskoleverkets Rapport 2009:29 R (*Mått för genomströmning i utbildning på grund- och avancerad nivå (sid. 23 och 25)*) och avgränsas till

- nybörjare höstterminerna 1994, 1996, 1998 eller 2000 på grund- och avancerad nivå på ett yrkesexamensprogram utan sådan examen t.o.m. läsåret 2008/09. Yrkesexamensprogram som omfattas är program mot: Agronomexamen, Apotekarexamen, Arkitektexamen,

- Brandingenjörsexamen, Civilingenjörsexamen, Hortonomexamen, Högskoleingenjörsexamen, Juristexamen, Landskapsarkitektexamen, Landskapsingenjörsexamen, Logopedexamen, Psykologexamen, Socionomexamen, Studie- och yrkesvägledarexamen, Tandhygienistexamen och Trädgårdsingenjörsexamen.
- nybörjare på lärarprogrammet höstterminerna 2001, 2002 eller 2003 utan lärarexamen t.o.m. läsåret 2008/09.
 - nybörjare på nya examina dvs. program mot Audionomexamen, Biomedicinsk analytikerexamen, Dietistexamen, Ortopedingenjörsexamen, Röntgensjuksköterskeexamen, Specialistsjuksköterskeexamen och Tandteknikerexamen höstterminerna 2000, 2001, 2002 eller 2003 utan sådan examen t.o.m. läsåret 2008/09.

För att kunna dra ett urval från populationen skapades en urvalsram från Universitets- och högskoleregistret som avgränsade, identifierade och möjliggjorde kopplingen till objekten i populationen. Urvalsramen omfattade 41 162 personer och skapades från Universitets- och högskoleregistret och kontrollerades mot Registret över totalbefolkningen.

Från urvalsramen drogs ett stratifierat obundet slumpmässigt urval (STOSU) med hjälp av ett av SCB egenutvecklat urvalsprogram. Högskoleverket beslutade efter diskussion med SCB att urvalsstorleken skulle vara ca 5 000 personer. Tabell 1 visar hur många individer som ingick i populationen i respektive yrkesexamensprogram samt hur många som drogs till urvalet och hur många som svarade. Anledningen till att vissa små strata inte totalundersökts är att någon eller några personer i det stratat redan dragits till något annat strata. Aktuella adresser hämtades från Registret över totalbefolkningen (RTB).

Tabell 1. Population och urval fördelat på yrkesexamensprogram

	Population	Urval	Svarande
Agronomexamen	200	188	110
Apotekarexamen	93	92	49
Arkitektexamen	354	290	149
Audionomexamen	100	99	50
Biomedicinsk analytikerexamen	425	300	115
Brandingenjörsexamen	33	32	11
Civilingenjörsexamen	8050	580	284
Dietistexamen	61	61	40
Hortonomexamen	58	58	34
Högskoleingenjörsexamen	16091	610	289
Juris kandidatexamen	1293	480	239
Landskapsarkitektexamen	111	107	66
Landskapsingenjörsexamen	53	51	23
Logopedexamen	30	28	18
LÄRARPROGRAM	12060	610	224
Ortopedingenjörsexamen	24	23	17
Psykologexamen	162	159	74
Röntgensjuksköterskeexamen	158	151	72
Socionomexamen	638	360	191
Specialistsjuksköterskeexamen	702	335	201
Studie- och yrkesvägledarexamen	150	150	88
Tandhygienistexamen	158	150	63
Tandteknikerexamen	125	123	42
Trädgårdsingenjörsexamen	33	33	18
Totalt	41 162	5 070	2 467

Sekretess

Frågeblanketten innehöll ett informationsbrev där uppgiftslämnarna kunde läsa om undersökningens bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete mellan Högskoleverket och SCB. Informationsbrevet innehöll även information om vilka uppgifter som hämtades från SCB, att svaren är skyddade av sekretesslagen, att insamlade uppgifter redovisas så att inga enskilda individers svar kan utläsas och att det är frivilligt att medverka i undersökningen.

Behandlingen av personuppgifter i undersökningen har anmälts till SCB:s juridiska kansli. Beslutet därifrån medger endast att registret (datamaterialet) bevaras på SCB till 2011-01-31 då uppgifterna kommer att förstöras.

Variabler

Högskoleverket har, i samråd med SCB, utformat frågorna. Enkäten bestod av 16 numrerade frågor. Förutom de variabler som samlades in via frågeblanketten hämtades följande variabler från register:

- Kön
- Ålder
- Föräldrarnas högsta utbildning
- Yrkesexamensprogram som nybörjare
- Nybörjartermin
- Avklarade poäng inom programmet
- Antal poäng man varit registrerad på inom programmet
- Andra studier inom högskolan (För de personer som inte haft registreringar på nybörjarprogrammet de tre följande terminerna hämtades information om andra studier)

Datainsamling

Enkätterna sändes ut till urvalspersonerna med post. I informationsbrevet ombads de besvara frågorna (på papper eller webb) och skicka tillbaka enkäten till SCB. Det första utskicket genomfördes den 19 aug 2010. Två påminnelser med ny enkät skickades ut, den första 1 sep och den andra påminnelsen 14 sep. Insamlingen avslutades den 29 sep 2010.

Totalt besvarades enkäten av 2 467 personer, vilket motsvarar 48,7 procent (oviktat) av urvalet. Av de inkomna svaren svarade 2 189 personer ”Ja” på fråga 1 (*”Enligt Universitets- och högskoleregistret har du inte tagit ut något examensbevis från den utbildning som enkäten gäller (se framsidan). Stämmer det?”*). Av de resterande 278 personerna svarade 270 ”Nej” och kan betraktas som övertäckning trots att de finns med bland de svarande. Ytterligare 87 personer tillhör övertäckning men finns inte med bland de svarande eftersom de inte skickat in enkäten. 17 av dem hörde av sig till SCB på annat sätt och meddelade att de tagit ut examen. De resterande 70 personerna tillhörde den grupp som börjat på Högskoleingenjörsprogrammet och sedan tagit ut kand. eller mag.examen i teknik samt civilingenjörsexamen som vi i samråd med Högskoleverket efter första utskicket bestämt att exkludera ur undersökningen och betrakta som övertäckning.

Tabell 2. Beskrivning av inflödet. Antal och ovägd andel i procent

	Antal	Procent
Efter första utskick	1497	29,5
Efter enkätpåminnelse 1	679	13,4
Efter enkätpåminnelse 2	291	5,8
Totalt antal svar	2 467	48,7
Objektsbortfall	2516	49,6
Övertäckning	87	1,7
Urval	5 070	100,0

Bortfall

Bortfallet består dels av objektsbortfall som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls och av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor på blanketten inte är besvarade. Om bortfallet skiljer sig från de svarande med avseende på undersökningsvariablerna så kan skattningarna som grundar sig på enbart de svarande vara skeva. För att reducera bortfallsskevheten har vikter beräknats med hjälp av kalibrering (se även bilaga).

Objektsbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, att uppgiftslämnaren inte går att nå eller att uppgiftslämnaren är förhindrad att medverka, t ex på grund av sjukdom. Objektsbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3.

Partiellt bortfall kan bero på att frågan är svår att förstå, är känslig, att uppgiftslämnaren glömmet att besvara frågan eller att lämpligt svarsalternativ saknas. Det partiella bortfallet varierade mellan olika frågor men var överlag lågt. Störst partiellt bortfall fanns i fråga 15 (5 procent). Fråga 7 och fråga 14 hade 4 procent partiellt bortfall. Alla dessa frågor var frågor där endast en delmängd av respondenterna skulle svara beroende på hur de svarat i fråga 5 och fråga 6.

Tabell 3. Beskrivning av antal objektsbortfall

	Antal
Ej avhörda	2 427
Avböjd medverkan	16
Postreturer	48
Förhindrad medverkan	2
Enkät inkommen blank	7
Ej anträffad (hemlig/skyddad/saknad adress)	16
Totalt	2 516

En mer ingående beskrivning av objektsbortfallet (eller svarsandelar) i undersökningen beskrivs i kalibreringsrapporten under avsnittet "Analys av hjälpinformation".

Där har följande bortfallsmått (vägda) har använts vid beräkning av objektsbortfallets storlek:

$$\text{Bortfallsandel} = 1 - \frac{\sum_S d_k}{\sum_S d_k + \sum_B d_k + u \sum_O d_k}, \text{ där } d_k \text{ är designvikten.}$$

och

$$\sum_B d_k = \text{summan av designvikterna för alla de element i stickprovet som tillhör kategori B (känt bortfall).}$$

$\sum_O d_k =$ summan av designvikterna för alla de element i stickprovet som tillhör kategori O (okänd populationsstatus, exempelvis "ej avhörda").

$\sum_S d_k =$ summan av designvikterna för alla de element i stickprovet som tillhör kategori S (svarande).

u är andelen element i delmängden med okänd status som tillhör målpopulationen. Denna andel räknas som bortfall. I denna undersökning är u satt till 1, vilket innebär att vi har antagit att 100 procent "ej avhörda" tillhör målpopulationen.

Databeredning

Databeredningen genomfördes en enkätenheten vid SCB. Frågeblanketterna skannades med programvaran Read soft Document Forms. Kontroller genomfördes under och efter registreringen. Då kontrollerades bl.a. dubbelmarkeringar och att endast valida värden förekom i materialet. I samband med att undersökningen avslutades granskades materialet med hjälp av frekvenstabeller. Svarsdatafilen kompletterades med variabler från Universitets- och högskoleregistret och Utbildningsregistret samt med kalibrerade vikter för uppräknig till populationsnivå.

Viktberäkning och estimation

Vikter har beräknats så att resultat kan redovisas för hela populationen och inte bara för de svarande. Vikterna kompenserar för objektbortfallet men inte för det partiella bortfallet och därmed kommer antalet i respektive tabell att vara olika. Om vikterna inte används så kan resultaten bli missvisande, speciellt som olika individer haft olika sannolikhet att komma med i urvalet.

Vikterna i denna undersökning kan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k \cdot v_k$$

där w_k = den totala vikten för objekt k
 d_k = designvikt
 v_k = kalibreringsvikt

Designvikten är den del av vikten som beror på urvalsdesignen. Vid bortfall kan det vara så att vissa grupper av urvalet svarar i större utsträckning än övriga, t.ex. kan kvinnor svara i högre grad än män. Om de grupper som svarat i högre grad har en annan fördelning på undersökningsvariablerna än övriga kan detta ha en snedvridande effekt på resultatet. För att kompensera för detta har kalibreringsvikter använts.

För mer utförlig beskrivning av kalibreringsestimaten se Lundström och Särndal (2001): *Estimation in the Presence of Nonresponse and Frame Imperfections*, Statistics Sweden.

För beräkning av skattningen av totaler används följande formel:

$$\hat{Y} = \sum_r w_k y_k$$

där w_k = den totala vikten för objekt k
 y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r)

Och för beräkning av skattningen av medelvärden används följande formel:

$$\hat{\bar{Y}} = \frac{\sum_r w_k y_k}{\sum_r w_k}$$

där w_k = den totala vikten för objekt k
 y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r)

Kalibreringen och de tabeller som presenteras i denna rapport har tagits fram enligt de formler som presenterats ovan med hjälp av SAS och variansprogrammet ETOS.

Kvalitet

SCB tillämpar en bred definition på kvalitet. För att hålla en hög kvalitet och täcka kvalitetsdimensionerna används kontroller i undersökningens olika faser, allt från kundkontakter till dokumentation och uppföljning. I SCB:s MIS 2001:1 "Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik" ges en ingående beskrivning av SCB:s kvalitetsbegrepp och de olika kvalitetskomponenterna. Nedan beskrivs de begrepp som har betydelse för denna undersökning.

Innehåll

Statistiska mått

Materialet lämpar sig bäst att redovisas som totaler eller procentuella andelar för hela målpopulationen eller fördelat på olika redovisningsgrupper.

Redovisningsgrupper

Redovisningsgrupper i den här undersökningen kan avgränsas med hjälp av registervariabler. Variabeln *yrkesexamensprogram* ger en del små grupper som i sin tur genererar osäkra skattningar.

Referensdider

Referensperioden (mättidpunkten) för den här undersökningen är hösten 2010.

Tillförlitlighet

Ramtäckning

Täckningsfel, under- och övertäckning, innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Undertäckning innebär att vissa enheter som ingår i populationen saknas i urvalsramen. Övertäckning innebär att enheter som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Ett sätt att minska täckningsfelen är att ha bra och uppdaterade register.

Universitets- och högskoleregistret bedöms vara av god kvalitet men versionen som användes för att kontrollera om examensbevis är uttaget gäller fram till och med läsåret 08/09. Den eftersläpningen i registrets aktualitet förklarar till stor del att en del personer under insamlingsperioden uppgav eller svarade i enkäten att de har uttaget examensbevis.

Mätning

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då respondenten inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan så kallade bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel. Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen.

Bortfall

Bortfallsfel inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt (har en annan fördelning) avseende undersökningsvariablerna. En beskrivning av bortfallet finns i den bortfallsanalys som gjorts i samband med valet av hjälpinformation till kalibreringen (se bilaga).

Aktualitet

SCB:s arbete omfattade enkätkonstruktion, tryckning, databearbetning samt framställning av datafil, vikter, tabeller och teknisk rapport. Materialet levererades vecka 41 år 2010, enligt överenskommelse.

Tillgänglighet och förståelighet

SCB levererar en datafil och tabeller tillsammans med den här tekniska rapporten där arbetet beskrivs. Användning och spridning regleras i sekretessöverenskommelsen.

Att tänka på vid användandet av datamaterialet

Kod 0 = Kod satt vid hoppfrågor. Person med kod 0 ska inte besvara frågan.

Kod 88 = Uppgift saknas (partiellt bortfall).

Observera att de bifogade vikterna ska användas vid analys och resultatframställning.

Övrigt

Bilagor:

Kalibreringsrapport

Rättningsinstruktioner

Högskoleverket är en myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.

Läs mer på vår webbplats www.hsv.se.